

siyla Kindî çokluk ve birliği açıklarken Tanrı'nın varlığını da ispatlamak istemektedir. Çokluğun var oluşunu açıklama girişimleri içinde en dikkat çekici olanı Fârâbî – İbn Sînâ ekolünde sistemleşen sudûr nazariyesidir. Bu nazariye, esas itibariyle varlığında hiçbir bakımdan çokluk barındırmayan ilk ve zorunlu varlıktan çokluğun nasıl sâdir olduğunu açıklamaya yöneliktir. Özellikle İbn Sînâ, çokluğun birden varlık kazanışını açıklamaların feyiz ve sudûr nazariyesi dışında imkânsız olduğu görüşündedir. Bu açıklamalarda gerçek anlamda birliğin Tanrı'ya, çokluğun ise O'nun dışındaki âleme ait ontolojik bir gerçeklik olduğu ana fikri ısrarla vurgulanmaktadır (Fârâbî, *el-Medînetü'l-fâzıla*, s. 61-65; İbn Sînâ, *eş-Şifâ' el-İlâhiyyât*, II, 402-410; *en-Necât*, s. 649-661). Sudûr nazariyesindeki, "Birden ancak bir çıkar" ilkesiyle çelişmeksizin çokluğun varlığını açıklama girişimi, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin metafiziğinde varlığın birliği (vahdetü'l-vücûd) ilkesiyle çelişmeden çokluğu birliğe indirgeme girişimine dönüşmüştür. İbnü'l-Arabî'ye göre çokluk duyu ve akıl planında algılanan bir fenomen olmakla beraber "mevcûd" değildir. Algılanmış olması onun gerçek bir varlığa sahip olduğu anlamına gelmez (*el-Mu'cemü's-şûfi*, s. 956).

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 1464-1468; Aristoteles [Aristo], *Metafizik* (trc. Ahmet Arslan), İzmir 1985-93, I, 200-203; II, 65-68, 78-81, 275-278; Kindî, *Resâ'il*, I, 126, 132-137, 140-142, 154-155, 159, 160-162; Fârâbî, *el-Medînetü'l-fâzıla* (nşr. Albert Nasrî Nâdir), Beyrut 1986, s. 60-65; a.mlf., *el-Vâhid ve'l-vaḥde* (nşr. Muhsin Mehdi), Dârülbeyzâ 1990, s. 39-40, 43, 45, 49, 50, 52, 58-60, 71, 81, 90-91; İbn Sînâ, *eş-Şifâ' el-İlâhiyyât (I-II)*, s. 97-101, 104-105, 108-109, 125-126, 130, 402-410; a.mlf., *en-Necât* (nşr. M. Taki Dânişpejûh), Tahran 1364 hş./1985, s. 444-445, 515, 649-661; Behmenyâr, *et-Taḥsil* (nşr. Murtażâ Mutahharî), Tahran 1996, s. 364-366, 367-370, 502, 553 vd.; Seyyid Şerif el-Cürçânî, *Şerḥu'l-Mevâkıf*, İstanbul 1292, I, 337-346; *el-Mu'cemü's-şûfi*, s. 956-959.

ALİ DURUSOY

KESREVÎ, Seyyid Ahmed (سید احمد کسروی)

Seyyid Ahmed-i Kesrevî-yi (Kisrevî) Tebrizî (1890-1946)

İranlı âlim ve siyaset adamı.

Tebriz'de doğdu. Fakir bir çiftçi ailesinin çocuğudur. Öğrenimini Tebriz'de tamamladı. 1910'da molla oldu. Modern görüşleri sebebiyle mesleğini bırakıp Adalet Bakanlığı'nda çalışmaya başladı (1919).

Şahın aleyhine açılmış bir davada davacılar lehinde oy kullanması ve onları savunmasından dolayı 1929 yılında Adalet Bakanlığı'ndan ihraç edildi. Bir süre Tahran Üniversitesi'nde tarih hocalığı yaptı. 1934'te üniversitede akademik hürriyet bulunmadığını ileri sürerek buradan da ayrıldı. Kesrevî, 1933 yılından itibaren özellikle ülkenin siyasî ve içtimâî meselelerini dile getiren yazılar yazdı. Eğitim sisteminin bozukluğu yüzünden halkın cehaletten kurtulamaması ve bundan dolayı toplumun geri kalması gibi konuları işlediği yazılarını kendisinin çıkardığı *Peymân* ile (1933-1942) *Perçem* (1941-1942) adlı dergilerde yayımladı. Mart 1946'da Tahran'da Fidâiyân-ı İslâm adlı örgüt tarafından öldürüldü.

Eserlerinde Şiîliği ağır bir dille eleştiren Kesrevî, Şiîliğin başlangıçta siyasî emeller etrafında ortaya çıktığını, ancak zaman içinde bunların iman alanına alındığını ifade etmiştir. Şiîliğin Safevîler döneminde İran'da bir terör vesilesi olduğunu, ayrıca bu mezhebin on ikinci imam ve onun gaybete intikal ettiği fikrini ileri sürerek tarihi çarpıttığını söylemiştir. Ona göre Şîa, devletin vergi toplama yetkisini tartışıp zihinlerde mevcut otoriteye karşı meşruiyet tereddütlerinin doğmasına yol açmış, benimsediği takyîye prensibi gereği insanları yalancılığa özendirmiş, gizli imam anlayışı yoluyla demokrasiye ve halk hâkimiyetine karşı muhalefet geliştirmiş, din adamlarını merkeze koyarak insanların onları takip etmesinin yeteceğini iddia etmiştir. Ayrıca Şîa âlimleri imamlara olağan üstü özellikler atfetmiş, türbeleri ziyaret edildiği takdirde dünya ve âhret hayatıyla ilgili her isteğin gerçekleşmesinde Allah'a aracı olabileceklerini ileri sürmüştür. Bu aşırı telakkiler dinin yozlaşmasına yol açmıştır. Şiî ulemâsı Kesrevî'nin bu fikirlerine büyük tepki göstermiş ve onu mürted ilân etmiştir. Diğer taraftan Kesrevî, klasik İran şiiriyle bu şiirin büyük temsilcilerini şarap içmeyi cazip göstermek, ahlâksızlığı, dilencililiği, dalkavukluk ve korkaklığı telkin etmek ve bunları meşrû saymakla suçlamış, toplumun ilerlemesine engel olduğunu söyleyerek tasavvufu da eleştirmiştir. Muhâlifleri tarafından peygamberlik iddiasında bulunmakla suçlanan Kesrevî bu iddiaları reddetmiş, İslâmî esaslara bağlılık ve onları devam ettirmekten başka bir maksadı olmadığını belirtmiştir. Bu görüşleri yüzünden pek çok düşman kazanmış, bazı kitapları yakılmış, taraftarları ağır şekilde cezalandırılmıştır.

Eserleri. Arapça, Türkçe, Fransızca ve İngilizce bilen Kesrevî en faal olduğu 1930-1945 yılları arasında tarih, edebiyat ve dil konularında 100'e yakın kitap telif etmiş, çeşitli dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır. Önemli eserleri şunlardır: *ed-Dürretü's-semîne* (Tebriz 1337); *Şehriyârân-ı Gumnâm* (Tahran 1307, 1308, 1309); *Nâmehâ-yı Şehrhâ ve Dîvehâ-yı İrân* (Tahran 1308, I-II, 1309); *Âyîn* (I-II, Tahran 1311-1312); *Târîh-i Pânşad-i Sâle-i Hûzistân* (Tahran 1312); *Târîh-i Meşrûta-i İrân* (I-III, Tahran 1319, 1320, 1321); *Âzerî yâ Zebân-ı Dâstân-ı Âzerbaycân* (Tahran 1304); *Târîhçe-i Şîr u Hürşid* (Tahran 1309); *Peyâm be-Dânişmendân-ı Avrupa ve Amerika* (Tahran 1321); *Hâfız çe Migûyed* (Tahran 1322); *Şiîgiri* (Tahran 1322; diğer eserleri için bk. *Ferheng-i İrân-zemîn*, XVIII, 365-384).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed-i Kesrevî, *Zindegân-i Men*, Tahran 2535 şş.; Recebali Hâsebi, *Seyyid Ahmed Kasravî-yi Tabrizî'nin Hayatı, Fikirleri ve Eserleri* (doktora tezi, 1980), İÜ Merkez Ktp., nr. 1427; Ervand Abrahamian, "Kasravi: The Integrative Nationalist of Iran", *MES*, IX/3 (1973), s. 271-295; Mahmûd Ketirât, "Kitâbşinâsi-yi Kesrevî", *Ferheng-i İrân-zemîn*, XVIII, Tahran 1351 hş., s. 361-398; Mühendis Nâsih Nâtik, "Süḥnenâni der Bâre-i Ahmed Kesrevî", *Rehnûmâ-yi Kitâb*, XX/11-12, Tahran 1356 hş., s. 2-23; Yahyâ Âryân-pûr, *Ez Nîmâ tâ Rûzgâr-ı Mâ*, Tahran 1376 hş., s. 90-102; Asghar Fathi, "Ahmad Kasravi and Seyyed Jamal Waez on Constitutionalism in Iran", *MES*, XXIX/4 (1993), s. 702-713; M. A. Jazayeri, "Kasrawi Tabrizi", *EI²* (İng.), IV, 732-733; *DMF*, II, 225.

ORHAN BİLGİN

KESRİYE

Yunanistan'da
eski bir Osmanlı kaza merkezi.

Adı, Yunanca "kuduzların yaşadığı yer" anlamındaki Kastoria'dan gelir. Yunan Makedonyası'nın kuzeybatısında aynı adla anılan göle doğru uzanan küçük bir çıkıntının üzerinde yer alan ufak bir kasabadır (1981 yılı nüfusu 20.660). Yaklaşık 1385-1912 yılları arasındaki Osmanlı yönetimi döneminde büyük bir kazanın merkeziydi. Kazada 1900 yılında 126 köy bulunmaktaydı. Osmanlı döneminde kasabada bir kale ve kışla ile yedi cami, medrese ve tekkeler vardı. Aynı zamanda Yunan Ortodoks kültürünün de merkezi konumundaki bu kasabada bazıları yüksek sanat değeri taşıyan, XVI. yüzyıl freskleriyle süslü irili ufaklı yetmişten fazla kilise mevcuttu.